

ПРЕДПОСТАВКИ ЗА НЕПРЕКЪСНАТО ОБРАЗОВАНИЕ ВЪВ ВЪЗПИТАТЕЛНИЯ ПРОЦЕС НА ДЕТСКАТА ГРАДИНА

Веселина Петрова

С въвеждането на нови информационни технологии в постмодерното общество, значително се усложняват претенциите към всяка индивидуалност, която наред с останалите способности за дейност трябва непрекъснато да усвоява компетентност за вграждане в екип и пълноценно участие за реализирането на приети цели. Така хората от всички възрастови групи се поставят в зависимост от собствената си предприемчивост за учене през целия живот. Формирането на това качество следва да започне още от предучилищна възраст, когато децата усвояват опит от предходните поколения, като моделират своето поведение по образа на възрастните. Съвременните деца притежават познавателни структури, които предварително са подготвени по биологичен път, и структури, изградими под въздействието на културни фактори, действащи в различни области. Както посочва Майкъл Коул: "... децата израстват в контекст, контролиран от възрастните, и следователно със сценариите на възрастните. До голяма степен възрастните насочват детското действие и поставят целите, вместо да се ангажират в директно преподаване" (4, 161).

От така изложените съображения се определи и целта на изследването, а именно: чрез социално-педагогически анализ на възпитателния процес в детската градина да се конкретизират предпоставките за непрекъснато образование и се уточни отражението им върху личностното развитие в предучилищна възраст. Прие се да се провери верността на хипотезата, че ако за обект на наблюдение се превърне дейността на хора с по-високо културно и технологично равнище, които се отличават с развити способности за самонаблюдение, самоанализ, самоконтрол в индивидуален и обществен мащаб, то е възможно да се формира игров опит у децата от подготвителните групи за училище, който своевременно да ги ориентира в протичащите социални процеси. Реализирането на целта и проверката на хипотезата се ограничава в две задачи: да се анализират възпитателните възможности на игровата дейност за обогатяване на детската представа за ролята на образованието в живота на възрастните; да се определят предпоставките за опознаване на непрекъснатото образование от

детето в предучилищна възраст и се характеризира тяхното възпитателно значение.

Социално-педагогическият анализ на възпитателния процес в детската градина се осъществи въз основа на системни наблюдения върху поведението на 125 деца, посещаващи подготвителните за училище групи в базовите детски градини на ВТУ "Св. св. Кирил и Методий", в градовете Велико Търново, Враца, Плевен, Ловеч, Троян през учебната 2000/2001 година. По социален състав родителите се разпределят в следните групи: безработни - 39%; работници - 34%; държавни служители - 18%; учащи (студенти) - 9%. Тъй като данните за социалният състав на родителите не осигурява достатъчно информация за тяхното участие във форми на непрекъснато образование, бе проведено предварително проучване с писмена анкета и устни разговори, за да се характеризира попълно тази страна от активността на родителите.

Установи се, че групата на държавните служители е с най-разнообразно участие във форми за обучение на възрастни. Всички анкетирани конкретизираха, че след завършване на обучението си се стремят да получат документ за придобитата квалификация, който им е необходим за професионално израстване. Повечето от изследваните родители участват в две или повече

форми за следдипломно обучение и повишаване на квалификацията, а именно: 71% учат чужди езици; 62% участват във форми за компютърно обучение; 40% изучават специалности по икономически науки, а 35% - по правни науки.

Групата на безработните се характеризира с по-различно отношение към формите за обучение на възрастни. 71% от тях са участвали в една, две до три форми на практически обучение за изпълняване на определени трудови задължения по следните професии: шивачи - 45%; готвачи - 5%; сервитьори - 46%; 11% - други. Останалите 29% конкретизират, че си търсят работа.

Работниците в частните фирми посочват, че тяхното допълнително обучение е във връзка с въвеждане на нови технологии на работното им място. Продължителността на техния работен ден не им позволява да се занимават с допълнително обучение.

Групата на учащите се е съставена предимно от студенти, като: 5% от тях паралелно изучават втора специалност; 7% учат допълнително чужд език; 3% участват в курсове за водачи на МПС.

От така представените данни следва, че децата са обградени с примери на родители, които по различни поводи се включват във форми на непрекъснато обучение. Посставени в условията на постмодерното общество, българските деца

още в предучилищна възраст живеят във възпитателни условия, които ги предразполагат към опознаване на обществените изисквания за подобряване на професионалната подготовка или придобиване на нова професия, към полагане на усилия за учене на нови и непознати, но необходими знания, умения, навици, компетентност. Те трябва да изграждат собствено отношение, което да ги подпомогне при осмисляне на основни подбуди за дейност, уточняване на изпълними цели, реализиране на планове, преоценки на получените резултати. Всичко посочено в достъпна степен предразполага опознаването на човешките ценности, определянето на стратегии и постигане на адекватност при избора на средствата за всяка дейност.

Възпитателният процес в детската градина реализира част от обществените грижи за пълноценно личностно развитие на индивидуалността в предучилищна възраст. Основните измерения на това развитие, уточнени според обществените изисквания за съвременно предучилищно възпитание, накратко се помещават в рамките на съвременно установяване и оползотворяване на потенциалните възможности за формиране на индивидуалността, която може да се включва и с успех да се справя в екипна дейност. Известно е, че всяка индивидуалност притежава предпоставки за поло-

жително изменение, усъвършенстване и самоусъвършенстване, но те могат да бъдат открити само в подходящи възпитателни условия.

Игровата дейност, която е основна за развитието на децата в предучилищна възраст, трябва да изпълни тези основни възпитателни задачи, за да ги ориентира адекватно в характера на настъпващите промени в културата на учене. Разгледано като израз на желание за претворяване на опита от живота на възрастните, игровото взаимодействие трябва да включи нови елементи. Тъй като протича процес на технологично обновяване, следва и игровият опит да се свърже с трансформация на технологиите на модерното (индустриалното) към технологиите на постмодерното, информационното общество. Но естествено възниква въпросът за детските възможности и необходимостта от уточненото осмисляне на предлаганите факти.

За да се избегнат неблагоприятните последици на предложенията за теми на творчески игри, бе предразположена естествената детска инициативност. Чрез замишля на играта "Нашето компютърче" се активизираха преди всичко тези, които имат известни наблюдения от труда на своите родители и могат да разкажат за интересното в него.

Тази форма на работа се оказва подходяща за привличане внима-

нието на родителите към възпитателния процес на детската градина. Потвърди се обобщението на чл. кор. Генчо Пиръв, че “Децата са не само обект на грижи от страна на родителите, но те са и активен субект в структурата на семейството. Те не само получават въздействия от възрастните, но и същевременно упражняват известно влияние върху тях, както пряко, така и косвено” (6, 16). Чрез водените разговори за ролята на компютъра в професията им, родителите бяха провокирани да участват във възпитателния процес. Въз основа на въпросите на своите деца те по-задълбочено проникнаха в някои техни интереси. Както отбелязва Доналд Уиникът: “... родителите са готови да изучават потребностите на децата и това им помага” (10, 203). Детският въпрос е израз на степен на мислене, която предизвиква адекватен отговор. За да състави отговор или по-подробно обяснение, родителят трябва да осъществи много други взаимодействия, които го приучват търпеливо и внимателно да извършва възпитателното си въздействие. Известно е, че: “...опознаването на децата не е самоцелна задача. То е предпоставка за тяхното правилно възпитание (7, 109).

Оказа се, че за да изясни ролята на компютъра за изпълняване на професионалните си задължения, родителят се учи да обсъжда със своето дете в достъпна форма слож-

ни технологични процеси. За обобщеното им представяне изгражда логически схеми, които потвърждава с практически примери. Така обсъждането като метод за възпитание в предучилищна възраст придобива по-различен смисъл от формулировката, която представя Конрад Елдсън през 80-те години на XX век, въз основа на анализ на факти от образованието на възрастни. Според това определение: “обсъждането е процес, чрез който всички страни се стремят да накарат да се приемат становищата, които те самите защитават в желанието си да постигнат възможно най-добри резултати за всички заинтересувани” (1, 406). Характеризирането на този метод е въз основа на данни за неуспешното му прилагане във формите за образование на възрастните, когато учителите проявяват склонност да не се съобразяват с опита на обучаваните. Реализирайки възпитателното взаимодействие в семейството, родителите се учат да опознават и разбират гледната точка на децата. Така те се включва в естествения процес на развитие, който Е. Ериксон представя накратко със следната оценка: “...еволюцията е направила човека обучаващо, както и учещо животно” (2, 189). Въз основа на установените изменения във взаимоотношенията на децата и родителите следва да се допълни, че чрез споделяне на наученото във формите за непрекъснато обучение

двете страни по-точно оценяват ролята на компетентността в живота на съвременните хора.

В речника на децата думата компетентност често се замества с “можък”, употребявана в смисъл на възможности за: може; успешно справяне с трудностите, за което са необходими не само знания, а и много други умения, отношения и т. н.

А чрез възпитателната работа със собствените си деца родителите конкретизираха в примери няколко съществени, теоретично обосновани извода, които им бяха предложени за проверка и преценка:

* Компетентността не се дължи само на знанието, което детето владее, а и на начините, по които го е придобило, т.е. познанието, което си е изградило.

* Компетентността е свързана с наличието на способността за използване на даден инструментариум по точно определен начин.

* Компетентността не следва да се експонира със знанията или връзката “знания - умения”, тъй като тя се проявява в определено поведение, включващо нагласи, инициативност, сътрудничество. Изразява се като интегративна цялост на знания, умения, развити (изявени) способности и поведение, което дава на човека възможност да се адаптира към промените или да променя средата.

* Сега се осъществява обрат от досегашната компетентност на

огромна част от хората към нова компетентност, изградена у малко хора в световен мащаб (10; 11; 12).

Осъщественото изследване с родителите потвърди първоначалните очаквания, че в системата за образование през целия живот трябва да се впишат и формите за възпитаване на родителството. Теоретични възможности за уточняване на този извод съществуват, както отбелязва Филип Кумбс, във формите за непрекъснато образование. В тях “...разглеждат всички страни на живота, проникват в различни области на познанието, насочени са към всички, независимо от тяхното равнище на образование” (5, 31). Възпитаването в родителство е функция не само на детската градина, но и на обществото. Във възпитателния процес майките и бащите не само ползват наученото във формите за образование през целия живот, но и се амбицират за взаимно обогатяване с придобит опит. Те развиват отговорности за общуване, за да представят пред своите деца съвременните технологични изисквания към качеството на професионалната им дейност, както и да ги ориентират към привлекателните страни в нея.

Преходът към нови технологии основните сфери на живота поставя и пред детската градина определени изисквания за повишаване качеството на възпитателния процес с децата от предучилищна въз-

раст. Значителна част от тези изисквания могат да се реализират, ако се осигурят предварителни условия за възпитателно-образователно взаимодействие между учители - деца - родители. Тези предварителни условия се отнасят до:

1. Осигуряване на непосредствени и опосредствени наблюдения върху трудовия процес на родителите, работещи по съвременни технологии. Уточняване на ролята на наученото (компетентността) от родителите във формите на непрекъснатото обучение и превръщане на образования човек в образец за подражание.

2. Поощряване на децата да претворяват в игровата дейност опит от опознаването на висококвалифициран труд по съвременни технологии, придобит чрез наблюдения и обсъждания с родителите им по темата за ролята на компютъра в живота на хората.

3. Осъвременяване на материалната база за игрова дейност в детската градина, където компютърът и дейностите с него се представят в достъпни и полезни за детското здраве варианти.

4. Провокиране на детската активност към занимания в екип, чрез съгласуване на игровите действия и взаимодействия в него по образец, опознат от поведението на родителите.

Във възпитателния процес на детската градина може да се изградят предпоставки за обобщено опознаване на съвременните технологии, ако се организират обсъждания по непосредствени или опосредствени наблюдения, чрез които: на децата се гледа като на неразделна част от обществото и им се предлагат в достъпна форма да усвояват културни понятия от професионалните задължения на своите родители; онагледеното представяне на начините, чрез които тези културни понятия се практикуват в обществото, осигурява осмислянето им във представи; оценяването на начините за придобиване на тези представи, води до адекватно овладяване на социален и културен опит. Като изпълнява възпитателните си функции, предучилищното възпитание се вгражда в контекста на образованието, което е необходимо на човек през целия му съзнателен живот.

ЛИТЕРАТУРА

1. *Елсдън, К. Т.* Образованието за възрастни: успехи и проблеми. - Перспективи. Том XV, № 3, 1985.
2. *Ериксон, Е.* Идентичност. Наука и изкуство, С., 1996.
3. *Кларин, М. В.* Личностната ориентация в непрекъснатото образование. - Педагогика, 1996, № 10, с. 47-56.
4. *Коул, М.* Социокултурна психология. Наука на бъдещето. Дилок., С., 2000.
5. *Кумбс, Ф. Х.* Предложения за реалистичен подход при образованието на възрастни. - Перспективи. Том XV, № 1, 1985.
6. *Пиръов, Г.* Психология на семейството. Издателство "ВЕДА СЛОВЕНА - ЖГ", С., 1999.
7. *Пиръов, Г.* Първите стъпки в живота. ДИ "Народна просвета", С., 1985.
8. *Сток, А., Б. Хол.* Тенденции в образованието за възрастни след 1972 г. - Перспективи. Том XV, № 1, 1985.
9. *Ташева, Ст., Д. Павлов.* Иновации в технологията на обучение при професионалната подготовка. С., НИО, 2000.
10. *Уникът, Д. У.* Детето, семейството, външният свят. Издателство "ЛИК", С., 2001.
11. *Kotton, J.* The Theory of Learning: An Introduction. L., 1995.
12. *Harris, D., Bell, Ch.* Evaluating and Assedding for Learning. L., 1994.

SOME PRECONDITIONS OF CONDITIONS EDUCATION IN THE PRESCHOOL

VESELINA PETROVA

Summary

Abstract. The paper presents some preconditions of conditions education in the preschool. The author pays particular attention to the methodical conclusions and decisions grounded on the results of the theoretical-experimental investigation.